

Lp hr. Varro Vooglaid
Nõukogu liige
Eesti Rahvusringhääling

17.02.2025

Memorandum: „Marta Kaheksas“

1. Sissejuhatus ja kokkuvõte

- Olete pöördunud Advokaadibüroo LEVIN poolt õigusliku arvamuse saamiseks järgmistes küsimustes:
 - Kas 31.12.2024 ETV eetris alates 21:54 sketši „Marta Kaheksas“ näitamine oli kooskõlas Eesti Rahvusringhäälingu seadusega?
 - Kas sketši näitamine kell 21:54 oli kooskõlas meediateenuste seadusega?
- Olete selgitanud, et samas küsimuses on õigusliku arvamuse Eesti Rahvusringhäälingu („ERR“) juhatusetele andnud Advokaadibüroo Triniti vandeadvokaat Karmen Turk ning esitanud arvamuse (edaspidi viidatud kui „K. Turki aramus“) meile tutvumiseks. Teie palvel oleme võtnud K. Turki analüüsi oma hinnangu aluseks.
- Memorandumi kokkuvõtlikud järeldused on järgnevad:
 - K. Turki analüüsis viidatud Euroopa Ringhäälingute Liidu deklaratsioonid ja Euroopa Nõukogu ministrite komitee soovitusel ei ole Eesti Rahvusringhäälingu seaduse („ERHS“) tõlgendamisel õiguslikult siduvad.
 - K. Turki analüüsis viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu („EIK“) kohtupraktika on valdavas osas asjassepuutumatu. EIK'i praktika käsitleb ajakirjandusväljaannete õigusi üldisemalt, kuid ei anna erilisi suuniseid selle kohta, kuidas mõista avalik-õigusliku ringhäälingu seisundit põhiõiguste kandjana Eesti seaduste kohaselt. ERHS-i sätteid, mis piiravad teatud saadete esitamist, on kindlasti kooskõlas EIK-i praktikaga.

- 3) ERR on asutatud seaduse alusel selgepiiriliste ülesannete täitmiseks ja ERR ei saa tugineda väljendusvabadusele või kunstilisele vabadusele, kui selle tulemusel satuks ERR vastuollu kas ühe või mitmega oma seaduses sätestatud tegevuseesmärgist. ERR-i õiguslik seisund on põhimõtteliselt erinev erameedia seisundist ja tema tegevus on oluliselt piiratum. Seetõttu ei saa paljulapselisel perekonnal põhineva perekonnamudeli kunstilist pilastamist õigustada sooviga edendada seksuaalvähemustele huvipakkuvat materjali.
 - 4) Saate edastamine 31.12.2024 kell 21:54 rikkus suure tõenäosusega meediateenuste seaduses sätestatud nõudeid ja võib kaasa tuua karistusõigusliku vastutuse.
4. Õigusliku analüüsi põhjendused on esitatud alljärgnevas. Need sisaldavad meie professionaalset hinnangut, mis põhineb õigusnormide ja kohtupraktika analüüsil. Õiguslik analüüsi ei garanteeri, et vaidlust lahendav organ jõuab samadele järeldustele.

2. Õiguslik analüüs

2.1 Asjassepuutuvad õigusnormid ja õiguse tõlgendamise allikad

5. Enne sisulisema õigusliku analüüsi juurde asumist peame vajalikuks selgitada, millised õigusallikad probleemi käsitlemisel üldse asjassepuutuvad. Samuti tuleb hinnata, millised K. Turki arvamuses viidatud dokumendid on üldse käsitletavad õigusallikana.

Õigusliku siduvuseta viited

6. K. Turki analüüsis on viidatud Euroopa Ringhäälingute Liidu deklaratsioonile avalik-õigusliku meedia põhiväärtuste kohta (analüüsi p 4.4.). Ei ole arusaadav, mis on selle viite mõte. Euroopa Ringhäälingute Liit on Šveitsis asutatud ja tegutsev Eesti mittetulundusühingu juriidilisele vormile vastav juriidiline isik, mille avaldused, deklaratsioonid vms sisedokumendid ei ole ERR-ile siduvad ega sisalda aluseid ERHS-i tõlgendamiseks.
7. Analüüsis on viidatud ka Euroopa meediavabaduse määrusele (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2024/1083), täpsemalt selle põhjenduspunktile 27 (analüüsi p 4.8.). Ka see viide ei ole asjakohane, sest nagu K. Turki analüüsisiski tõdetakse, ei ole määrus vaadeldaval ajahetkel ehk 31.12.2024 kohalduv. Samuti jääb ilmselt tähelepanuta, et Euroopa Liidu õigusaktide preambulites sisalduvad põhjenduspunktid on mõeldud samas õigusaktis sisalduvate õigusnormide tõlgendamiseks. Määruse 2024/1083 artikkel 5 sätestab tõepoolest teatud kaitsemeetmed avalik-

õiguslike meediateenuste osutajate sõltumatuks toimimiseks, aga kitsalt seoses toimetusliku ja funktsionaalse sõltumatuse, juhtide valiku ja rahastamismenetluste objektiivsuse ning läbipaistvuse nõuetega. Seejuures tunnustab määrus 2024/1083 just liikmesriikide prerogatiivi avalik-õigusliku meedia ülesannete ja eesmärgi sätestamisel. Sellest järeldeb, et kõnealune määrus ERR-i ülesannete määratlemisesse ühelgi viisil ei sekku.

8. Analüüsis viidatud Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel nr R (96), R (97), R (99) ja CM/Rec (2012) ei ole samuti õiguslikud siduvad dokumendid. Euroopa Nõukogu statuudi¹ artikli 15 (b) mõtte kohaselt võib komitee väljendada üldiseid poliitilisi seisukohti ja julgustada liikmesriike kaaluma nende rakendamist, kuid need ei ole õiguslikult siduvad.
9. Erinevalt eelnimetatud viidetest on kahtlemata põhjendatud käsitleda K. Turki analüüsis viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu („EIK“) lahendeid. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon² on Eesti õiguse lahutamatu osa (vt näiteks Riigikohtu lahenditest 3-4-1-1-05, 3-4-1-12-05, 3-4-1-5-01) ja seetõttu on EIK-i praktika kahtlemata asjakohane tõlgendusallikas.
10. Küll on aga üllatav ja küsitav analüüsis kasutatud lahendite valik. Peaasjalikult püütakse viidatud lahendite abiga argumenteerida üldteadaolevat meedia ja väljendusvabaduse olulisust demokraatlikus ühiskonnas. Neid olulisi ja Eesti põhiseaduslikule korrale fundamentaalseid õigusväärtusi ei olegi võimalik kahtluse alla seada. Küll aga ei ole esitatud lahenditest võimalik tuletada ühtegi põhjendust, mille alusel oleks võimalik tõlgendada ERR-i rolli ERHS alusel ja esitatud asjaolusid arvestades.
11. EIK-i praktikast kasutatakse tõlgendusargumendina sarnastel või põhimõtteliselt sarnastel juhtumitel. Tihti piirduakse EIK-i praktikale tuginemisel viitamisega vaid üksikutele lõikudele või lausetele, mis pealtnäha näiks toetavat esitavat argumenti, aga jäetakse tahaplaanile kohtu ette toodud vaidluse kontekst ja koos sellega EIK-i tõlgenduse tegelik sisu. Seetõttu käsitleme alljärgnevalt K. Turki analüüsis kasutatud EIK-i praktikast lähemalt.

Manole vs Moldova

12. K. Turki arvamuse punktis 4.11. seisab, et Euroopa Kohus³ on järjekindlalt rõhutanud meediakanalite ülesannet edastada teavet ja ideid avalikkuse huvi pakkuvate küsimuste kohta, täita avalikkuse valvekoera olulist rolli ja

¹ RT II 1993, 17, 29

² RT II 2010, 14, 54

³ Ilmselt peetakse siiski silmas Euroopa Inimõiguste Kohut

rahuldada vajadust erapooletute, sõltumatute ja tasakaalustatud uudiste, teabe ja kommentaaride järele. Tema analüüs kõrvale konteksti, milles need seisukohad avaldati.

13. Kohtuasjas *Manole vs Moldova*⁴ oli vaidluse all ajakirjanike tsenseerimine, kuna nende poolt loodud teosed võisid olla valitsusele ebameeldivad (punktid 18-25). Tegelikult vaidluspunktiks osutus aga EIK-i poolt tuvastatu, et Moldova ringhäälingu suhtes puudusid piisavad õiguslikud kaitsemehhanismid poliitilise sekkumise vältimiseks ning et ringhäälingu juhtimine allus valitsuse kontrollile. Kohus rõhutas, et riigil on positiivne kohustus tagada meediaplatvormide kaudu erapooletu teabe edastamine ja poliitilise mitmekesisuse kajastamine, millega Moldova toime tulla ei suutnud (punktid 111, 114). Vaidlus puudub, et ERR-il on sellised kohustused ja et ERHS vastab EIK-i nõuetele.

Welsh ja Silva Canha vs. Portugal

14. K. Turki analüüsis viidatakse *Welshi ja Silva Canha*⁵ lahendile põhjendamaks, et satiir on sotsiaalne kunstiline väljendusvorm ja seega erilise kaitse all. Nii leidiski EIK, et satiir, mille eesmärk on provotseerida või raputada, on selline eriline väljendusvorm, mille suhtes tuleb igasugust riigipoolset sekkumist hinnata eriti tähelepanelikult just sõnavabaduse kontekstis (punkt 29). See ei ole allakirjutanu arvates vaidluse all.
15. Küsitav on siiski, kuidas EIK-i poolt sõnastatud satiiri puudutavad põhimõtted aitavad tõlgendada ERHS-i? EIK-i seisukoht oli ju, et Portugali riik rikkus EIÕK artiklit 10, mis kaitseb sõnavabadust ja märkis, et kaebajate karistamine polnud demokraatlikus ühiskonnas vajalik, kuna avaldatud artikkel käsitles avalikku huvi pakkuvat teemat, oli suunatud tuntud poliitikule ja kaebajad olid toimunud ajakirjandusliku hea tava kohaselt. Karistus mõjus heidutavalt ajakirjanduse panusele avalikku arutellu (punktid 26-33).
16. On väljaspool vaidlust, et riigi karistusõiguslik sekkumine erameedia tegevusse, kui need taotleavad põhjendatult avaliku huvi pälvivas küsimuses ühiskonna raputamist, kujutaks endast sõnavabaduse rikkumist EIÕK artikli 10 tähenduses. Ei ole selge, kuidas antud tõdemus aitab mõtestada ja sisustada ERR-i ülesandeid. Iga transgressiivse kunstilise väljenduse lubatavus ühiskonnas ei tarvitse tingimata tähendada seda, et ERR-il lasub selle levitamise või võimendamise ülesanne.

⁴ EIKo 17.09.2009, nr 13936/02

⁵ EIKo 17.09.2013, nr 16812/11

Handyside vs Ühendkuningriik

17. Vaadeldavas analüüsis sisalduv viide lahendile Handyside vs Ühendkuningriik⁶ on üllatav, kuid annab ainekult mitmekülgseks aruteluks.
18. Richard Handyside'ile esitati Ühendkuningriigis süüdistus, et ta avaldas raamatu "The Little Red Schoolbook", mida peeti ebasüüdistavaks vastavalt 1959/1964 Obscene Publications Act'ile. Raamat sisaldas seksuaalharidusega seotud teemasid, mida peeti noorukitele sobimatuks ja millel võis olla kalduvus "rikkuda ja laostada" („*deprave and corrupt*“) noori lugejaid (punktid 9-16, 27-33).
19. Huvipakkuva töövana tuleb esile tuua, et Inglismaal ja Wales'is kehtiv Obscene Publications Act ei ole võõras ka Eesti kohtutele. Kriminaalasjas 1-15-11024 (Kaur Kenderi kohtuasi), on Tallinna Ringkonnakohtus üsna põhjalikult analüüsinud nilbete teoste karistatavuse eelduseid inglise ja USA õiguse kohaselt ja tõdenud, et Eesti vastav karistusõigusnorm on märkimisväärselt rangem (otsuse punkt 17 jj). Samuti võib-olla asjassepuutuv, et Kaur Kenderi poolt loodud ja internetis avaldatud teosega UNTITLED XII seoses käsitles ringkonnakohtus samu põhimõtteid ehk vajadust lubada debatti ebameeldivate ja ehamugaval viisil esitatud teemade üle (punkt 21). Ringkonnakohtu hinnangul oli sellel äärmiselt ropp ja ebainimlikke suhteid kajastaval teosel tõsine kirjanduslik väärtus (punkt 17.7), mis välistas teo karistatavuse. Sellise arutlusega riimuvad ringkonnakohtu põhjendused üldiselt K. Turki analüüsis toodud EIK-i praktikaga ja sõnavabaduse kohtupraktikaga üldisemalt.
20. Seevastu on käesoleva analüüsi seisukohalt huvipakkuv tõsiasi, et näiteks ERR-i tänane nõukogu esimees Rein Veidemann on Kenderi kohtuprotsessi ajal avalikult teatanud, et tema hinnangul Kenderi UNTITLED XII kirjanduseks üldse ei kvalifitseeru.⁷ Sellest tulenevalt võib oletada, et ei tänane ERR-i nõukogu esimees ega ka nõukogu enamus ei toetaks tõenäoliselt lähenemist, et Kenderi skandaalse teose esitamine näiteks ettelugemise vormis võiks kujutada endast ERR-i avalik-õiguslikku eesmärki ja ülesannet, olgugi, et selliste teoste loomine ja avaldamine on demokraatlikus ühiskonnas lubatav. Niisiis ei saa väita, et kõik põhiseaduse ja EIÕK järgi lubatav võiks samal ajal olla materjal, mida ERR-il on ülesanne edendada.
21. Tulles tagasi EIK-i otsuse juurde Handyside'i kohtuasjas, tuleb tõdeda, et K. Turki analüüsis on jäänud tähelepanuta, et EIK ei näinud Handyside'i süüdimõistmises nilbe materjali levitamise eest EIÕK artikli 10 rikkumist. Kohus leidis, et riigivõimud tegutsesid eesmärgiga kaitsta noorte moraali,

⁶ EIKo 07.12.1976, nr 5493/72

⁷ <https://www.postimees.ee/3562755/kenderi-protsessi-kistud-rein-veidemann-olen-aarmiselt-nordinud>

mis on demokraatlikus ühiskonnas legitiimne eesmärk. Kohus rõhutas, et riikidel on teatav hindamisruum, et otsustada, millised meetmed on vajalikud moraali kaitseks, ning Ühendkuningriik ei ületanud seda hindamisruumi (punktid 49-59, 62-63). EIK pidas lubatavaks piirata löike, mis inglise kohtute hinnangul võisid noortele lugejatele nende arenguetapil mõjuda nn laostavalt („*tend to deprave and corrupt*“).

Radio France jt vs. Prantsusmaa

22. K. Turki analüüsis viidatakse ka EIK-i lahendile asjas Radio France jt vs Prantsusmaa,⁸ millele toetudes väidetakse, et ringhäälingu ülesanne on kajastada ja avalikkusel on õigus saada teavet avalikku huvi pakkuvates küsimustes. Jällegi ei ole selles põhimõttelises seisukohas mingit vaidlust, aga niisamuti ei tulene lahendist K. Turki õigusarvamust toetavaid seisukohti. Tegemist on tüüpilise laimukaasusega ja EIK-i hinnanguga isiku karistamisele laimu levitamise eest.
23. Radio France'ile ja teistele esitati süüdistus seoses laimavate väidete edastamisega raadioeetris. Väideti, et poliitik Michel Junot, kes oli olnud Pithiviers'i alamprefekt, osales tuhandete juutide deporteerimises. Laimamise tõttu mõisteti kaebajad Prantsusmaa kohtus süüdi ja karistati trahviga (punktid 10-12, 28). Kohus leidis, et sekkumine kaebajate sõnavabadusse oli seaduslik, see taotles legitiimset eesmärki kaitsta teiste isikute mainet ning see oli demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Kohus rõhutas, et ajakirjanikud peavad tegutsema heauskselt ja pakkuma täpset teavet, mis on kooskõlas ajakirjanduseetika normidega (punktid 37-41).

EIK-i lahendite kokkuvõte

24. K. Turki analüüsis käsitletud EIK-i lahenditest saab teha kokkuvõtte, et mitte ükski nendest ei aita mõista või sisustada avalik-õigusliku ringhäälingu rolli ja tema seisundist tulenevaid erisusi. Tõepoolest rõhutatakse kõikjal ja kõikides lahendites sõnavabaduse (Eesti põhiseaduse tähenduses väljendusvabaduse) olulist rolli, aga samas rõhutatakse, et väljendusvabaduse piirangud on teiste isikute õiguste või moraali ja kõlbluse kaitseks olulised.
25. EIK-i lahendid selgitavad, mis on ühiskondlikus debatis – sealhulgas selle äärealadel – lubatav. Ükski lahenditest ei sedasta aga otse ega kaudselt, et ühiskondliku debati äärealadel asuvate või nendest üle astuvate (šokeerivad, ärritavad jne) teoste levitamine kuuluks otsesõnu avalik-õigusliku meedia ülesannete hulka.
26. Võttes aluseks EIK'i seisukoha Handyside vs Ühendkuningriik kohtuasjas, võib lubatavaks pidada selliseid ringhäälingu tegevust piiravaid sätteid,

⁸ EIKo 30.03.2004, nr 53984/00

mis ei luba edastada alaealiste kõlbelist või vaimset arengut kahjustada võivaid saateid.

2.2 ERR-i ülesanded ERHS-i ja PS järgi

27. K. Turki õigusarvamus paistab meie hinnangul asetama liigset rõhku sellele, millised eneseväljendusvormid on demokraatlikus ühiskonnas lubatavad. See on aga küsimus sellest, mida meedia ja meediavälised isikud üldiselt võivad avaldada ega anna vastust, kas igasuguse lubatava materjali avaldamine on lubatav ka konkreetsetl ERR-ile, arvestades ERHS-is sisalduvat regulatsiooni.
28. ERR on avalik-õiguslik juriidiline isik, mis on loodud seaduse alusel avalikes huvides (TsÜS § 25 lg 2, ERHS § 2 lg 1). Tähelepanuväärne on siin just tingimus, et avalik-õiguslik juriidiline isik on loodud avalikes huvides ehk konkreetse avaliku ülesande täitmiseks.
29. EHRS § 1 kohaselt sätestab ERHS rahvusringhäälingu õigusliku seisundi, eesmärgi, ülesanded, rahastamise ning juhtimise ja tegevuse korraldamise.
30. EHRS § 3 sätestab piirangu, et rahvusringhääling on oma saadete, programmide ja muude meediateenuste tootmisel ja edastamisel sõltumatu ning lähtub üksnes seaduse nõuetest.
31. Puudub vaidlus, et ERR täidab avalikku ülesannet. ERHS § 6 lg 1 kohaselt peavad programmid ja meediateenused vastama rahvusringhäälingu eesmärkidele ja teenima avalikku huvi. Rahvusringhäälingu eesmärgid on sätestatud ERHS §-s 4.
32. Selles, kas ja kui suures ulatuses avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele, sealhulgas rahvusringhäälingule, laienevad põhiseaduses sätestatud põhiõigused, ei ole autoriteetsed õigusteadlased ühel meelel. Põhiseaduse kommenteeritud väljaande kohaselt viitab R. Maruste, et tulenevalt oma suhtest avalikku võimu ei saa avalik-õiguslikud juriidilised isikud olla individuaalsete põhiõiguste kandjaks. R. Alexy arvab aga, et erandiks peaks lugema ülikoolid ja rahvusringhäälingud. M. Ernitsa ja Ü. Madise varasemate kommentaaride järgi ei saa avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele omistada ei materiaal- ega menetluspõhiõigusi.⁹ Kokkulangevust autorite kommentaaride vahel ei ole seega teoreetilistes käsitlustes võimalik leida.
33. Meie hinnangul on väljaspool vaidlust, et kui ERR täidab avalikku ülesannet, siis tegutseb ta avaliku õiguse sfääris. Avalikus õiguses kehtib põhimõte, et lubatav on üksnes selline tegevus, mis on seadusega otsesõnu lubatud. Ilmselgelt ei saa PS § 9 lg-s sätestatud 2 reservatsioonide tõttu

⁹ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. § 9 komm. 22. Kättesaadav www.pohiseadus.ee

avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele laieneda kõik põhiõigused. Näiteks ei ole mõeldav, et Eesti Pank võiks PS §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabadusele tuginedes asutada kasumit taotlevat panku või makseasutust, Eesti Advokatuur hakata tegutsema kasumit taotleva advokaadibüroona, Kaitseliit osutada tasu eest turvateenust kaubanduskeskustes või Tervisekassa pakkuma tasu eest ravikindlustust.

34. ERR-i seisund ei erine eelnimetatutest. Ekslik on käsitleda erameediat ja avalik-õiguslikku ringhäälingut ühtmoodi põhiõiguste kandjana. Nii ei saa ka väljendusvabadus PS § 45 mõttes laieneda avalik-õiguslikule ringhäälingule ja erameediale ühetaoliselt, sest ERR ei tohi ERHS § 6 lg 1 kohaselt mingil juhul levitada programme ja pakkuda meediateenuseid, mis on vastuolus tema eesmärkidega. Erameedial seevastu on ulatuslik õigus levitada igasuguseid programme ja pakkuda meediateenuseid, mis võivad olla ERR-i eesmärkidega täielikus vastuolus.
35. PS § 45 ja EIÕK artiklis 10 sätestatud põhiõiguste täielikus laiendamises ERR-ile puudub sisemine õiguslik loogika just seetõttu, et ERHS § 6 lg 1 ja § 4 piiravad, võrreldes erameediaga, oluliselt ERR-i tegevusvabadust. Me usume, et kui ERHS § 6 lg-s 1 ja ERHS §-s 4 sätestatud piirangud kehtestada üleüldiselt kõikidele eraõiguslikele ajakirjandusväljaannetele, kujutaks see endast üsna räiget ja EIK praktikat arvestades lubamatut sekkumist nende põhiõigustesse. Seega on ilmselge, et ERR-i õigus eneseväljendusele on oluliselt kitsam võrreldes erameediaga.
36. Teistsugune seisukoht viiks aga järelduseni, et ERHS § 6 lg 1 ja § 4 koosmõjus oleksid vastuolus PS §-ga 45 ja EIÕK artikliga 10. Kui erameediat ja rahvusringhäälingut käsitada samas ulatuses samade põhiõiguste kandjana ning tõdeda, et ERR-ile on lubatud absoluutselt kõik, mis erameediale (nagu K. Turk näib väitvat), tekib põhjendatud küsimus, miks on rahvusringhäälingut üldse vaja? Sellisel juhul ei oleks seadusandjal võimalik asutada avalik-õiguslikku ringhäälingut selgepiiriliste avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks, ilma et ta samas rikuks (asutatava) isiku põhiõigusi väljendusvabadusele. Meie hinnangul oleks see järeldus nonsens.
37. Eraldi on K. Turki arvamuses tõstatud küsimus sellest, kas ERHS §-i 4 saab tõlgendada selliselt, et iga ERR-i tegevus peab täitma kõiki ERHS §-is 4 sätestatud eesmärke samaaegselt.
38. Kui ERHS § 4 lugeda, siis *prima facie* peavad kõik ERR-i edastatud saated teenima neid eelkirjeldatud eesmärke – kas ükshaaval või kogumis. Oleme seisukohal, et kõnealuse sätte sõnastus on selgelt ebaõnnestunud – kuidas saaks nt üks saade „ükshaaval“ või „korraga“ viidatud eesmärke teenida? Edasi võiks järeldada, et kõik saated peavad kas kõiki eesmärke üheaegselt teenima või ikkagi neid kõiki teenima, kuid mingisuguses järjestuses, mis näib samamoodi teostamatu. Seetõttu on ilmne, et kõnealust sätet ei saa

tõlgendada pelgalt grammatiliselt, sest selle tulemus oleks ilmselgelt vastuolus seadusandja tahtega, kuivõrd see kitsendaks ERR-i edastatud saadete ringi ilmselt olematuks.

39. Samuti oleme seisukohal, et seadusandja tahe ei ole olnud ERR-ist teha lausalist propagandatööriista, mille iga vahendatud teos peaks kontrollitult täitma konkreetselt mõnda ERHS § 4 eesmärki. Siin tekib aga küsimus, et kui iga vahendatud saade ei pea vähemalt üht nendest eesmärkidest täitma, siis mis funktsiooni kõnealune loetelu üldse täidab? Ainus loogiliselt võimalik vastus on, et ERHS § 4 loetelu kätkeb väärtusi, mida ERR peab enda vahendatud teostes peab teenima või kaitsma, st **ERR ei tohi neid oma tegevusega õõnestada**. Nii on sellise tõlgenduse järgi võimalik, et välismaiste puht meelelahutuslike saadete edastamine (nt Hercule Poirot) ei ole vastuolus ERHS § 4 sätestatud eesmärkidega, sest ehkki ta otseselt ERHS §-s 4 sätestatud ülesannet ei edenda, ei ole ta sellega ka vastuolus. Nii on võimalik asuda seisukohale, et ERHS võimaldab ERR-il täita programmi osaliselt muu meelelahutusega, aga tingimusel, et vähemalt osa programmist edendab ERHS § 4 nimetatud eesmärgi ja ERHS § 4 nimetatud eesmärgi mitte täitvad programmiosad ei ole tema seadusest tulenevate eesmärkidega vastuolus.
40. Järelikult tuleb ERHS §-i 4 ja § 6 lg-t 1 tõlgendada selliselt, et ERR-i vahendatud saated ei tohi sisult minna vastuollu ühegi ERHS § 4 eesmärgiga.
41. Käesolev tekst on õiguslik, mitte kunstikriitiline analüüs, milleks meil puudub pädevus. Aga nii, nagu nähtub ka K. Turki õiguslikust analüüsist, nõustuvad ilmselt kõik, et teos „Marta Kaheksas“ on tugevalt polariseeriv. Seejuures näevad paljud selles mitte üksnes pila poliitikate või poliitikute suunal, vaid paljulapselise perekonnamudeli ja emadusele pühendumise pilastamist. Samasuguseid „sünnitusmasina“ paralleele on veetud paljudes Eesti ajakirjanduses avaldatud arvamused. Eeldusel, et saadet saab selliselt iseloomustada, on selle sisu vastuolus ERHS § 4 punktidega 2 (esimese alternatiivi järgi) ja 7. Millegi pilamine ei saa ühelgi juhul olla samaaegselt sama asja väärtustav. Kuivõrd me oleme K. Turkiga ka ühel meelel selles, et teose näitamine oli paljudele ühiskonnas šokeeriv ja häiriv, on tõenäoliselt rikutud ka ERHS § 4 punkti 3, mis seab ERR-i eesmärgiks aidata kaasa Eesti ühiskonna sotsiaalse sidususe kasvule. On raske ette kujutada, kuidas ühiskonnagruppide lõhestamine ühe grupi pilastamisega aitab kaasa sotsiaalse sidususe kasvule.
42. Lõpetuseks, K. Turki analüüsis on viidatud ka kunstivabadusele PS § 36 järgi (p 4.20) ja tõsiasi, et kõnealust teost etendati Eesti suurteatris (p 4.3.). Meie hinnangul on see argument asjassepuutumatu. SA Eesti Draamateater on eraõiguslik juriidiline isik ja seetõttu oma eesmärgist ja ülesannetest tulenevalt täielik PS §-s 36 ja § 45 sätestatud põhiõiguste

kandja. SA-l Eesti Draamateater puuduvad ERHS-is sätestatuga võrreldavad tegevuspiirangud ja meie arvates puudub ka mõistlik vaidlus, et kõnealuse teose esitamine oli kooskõlas kunsti- ja eneseväljendusvabadusega hoolimata tema šokeerivast ja häirivast sisust. Tegemist on siiski võrreldamatute kategooriatega, sest teater tegutseb eraõiguslikul alusel, rahvusringhääling aga peab täitma ülesandeid, mis on talle asetatud seadusega, millega ta asutati.

2.3 MeeTS § 19

43. K. Turki analüüsi punktides 4.26-4.32 esitatud seisukohad on vastuolulised.
44. Vaidlus puudub järgmistes asjaoludes:
 - 1) „Marta Kaheksas“ sketši kanti üle ETV ekraanil kell 21:54,
 - 2) See kasutas sõnumi edastamiseks naiseks rietatud meest, lavaaugust liigutati üles-alla ja „ema“ jalgevahe suunas peenisepea kujutist, kust samaaegselt loobiti lavale beebinukke, millega imiteeriti seksuaalakti, eostamist ja sünnitamist.
45. Seksuaalakti eksplitsiitne, ehkki kunstiline imiteerimine, mehe suguelundi kujutise eksponeerimine, inimese kujutamine mehe suguelundina ning beebinukkude loopimine on eraldi ja kokkupanduna suure tõenäosusega sellised tegevused, mis võivad kahjustada alaealise vaimset ja kõlbelist arengut. Sellega paistab üldiselt nõustuvat ka K. Turk (p 4.31).
46. MeeTS § 19 lg 3 sätestab meediateenuste osutajale kohustuse hoiduda alaealistele sobimatute saadete näitamisest vahemikus 06:00-22:00. MeeTS § 19 lg 4 kohustab meediateenuste osutajat varustama sellised saated hoiatusega alaealistele sobimatu sisu kohta.
47. MeeTS § 19 lg 3 sätestab laia ettevaatuspõhimõtte. Normi reguleerimisalasse kuulub igasugune saade, mis *võib tõenäoliselt* kahjustada alaealiste vaimset ja kõlbelist arengut. Tegemist on määratlemata õigusmõistega, mida peab sisustama kohus, aga oluline on see, et alaealise vaimse ja kõlbelise arengu kahjustamine ei pea olema kindlaks tehtud, vaid üksnes selle oht. Sellise karistusõigusnormi lubatavust ja meetmetega taotletavate õigushüvede kaalukust EIÕK kontekstis on jaatanud ka EIK (vt ülal käsitlust Handyside vs. Ühendkuningriik kohta).
48. MeeTS § 19 lg 3 ja lg 4 sätestab kaks eraldiseisvat kohustust.
49. MeeTS § 19 lg-t 3 on rikutud, kui saade on eetris vahemikus 06:00-22:00. Kuna saadet edastati enne kella 22:00, siis juhul, kui selle sisu võib

ohustada alaealiste kõlbelist või vaimset arengut, on MeeTS § 19 lg-t 3 rikutud.

50. Samuti puudusid saate edastamisel hoiatused. Seega, kui saade oleks edastatud lubatud ajal, siis juhul, kui selle sisu võib ohustada alaealiste kõlbelist või vaimset arengut, oleks rikutud MeeTS § 19 lg-t 4.
51. Oleme seisukohal, et mõlemat keeldu ei saa rikkuda samaaegselt, kuna alaealistele sobimatute saadete edastamine ei ole MeeTS § 19 lg 3 kohaselt teatud ajavahemikul lubatud ka juhul, kui vaatajaid oleks alaealistele sobimatu sisu eest hoiatatud. Ka ei saa lubatavaks pidada tõlgendust, et sama rikkumise eest karistatakse isikut kaks korda (*ne bis in idem*).
52. Arusaamatuks jääb aga K. Turki järeldus, et MeeTS § 19 lg 4 kohast vanemlikku hoiatamist saaks pidada asjakohaseks vaid siis, kui ETV oleks üle kandnud terve teatrietenduse. Ei ole põhjendatud, kuidas teatrietendus tervikuna saaks ohustada alaealiste vaimset ja kõlbelist enam kui üksainus sketš, millel on alaealistele sobimatuse tunnused.
53. MeeTS §-s 19 sätestatud kohustuste rikkumise eest võib juriidilist isikut väärteo korras karistada rahatrahviga kuni 32 000 eurot.

Lugupidamisega

/digitaalselt/

Paul Keres

Vandeadvokaat

Advokaadibüroo LEVIN